

Zahraničný kapitál v elektrotechnickom priemysle na Slovensku

Peter MINARČÍK

Abstract: Foreign direct investment is an important device of national and regional development of transforming countries. The aim of this article is to assign the importance of foreign capital in the electronic industry in Slovakia. Two indicators were used to evaluation of companies' successes: value-added and number of employed people.

Keywords: foreign direct investment, electronic industry, value-added, employment, concentration

Úvod

Problematika regionálneho rozvoja a regionálnej politiky nebola do konca minulého storočia v popredí záujmu politikov a odborníkov na Slovensku. Zmenou systému však na povrch vystúpili dovtedy nepoznané, resp. neriešené problémy, ktoré sa okrem iného najmarkantnejšie prejavili vysokou mierou nezamestnanosti. Ako tvrdia Blažek, J., Uhlíř, D. (2002), práve „miera nezamestnanosti je považovaná za jeden z najvýznamnejších indikátorov regionálnych problémov“. Slovensko, ako aj mnohé ďalšie krajiny, potrebovalo naštartovať procesy transformácie, a to formou reštrukturalizácie a zvyšovania konkurencieschopnosti krajiny. Ako Táncošová, J., Slaný, A. (2004) správne uvádzajú, jednou z obmedzujúcich podmienok rýchleho postupu transformácie bol nedostatok kapitálových zdrojov. Preto zohráva prílev zahraničného kapitálu do jednotlivých krajín významnú úlohu.

Cieľom tohto príspevku je poukázať na význam zahraničného kapitálu pre elektrotechnický priemysel na Slovensku, a to na základe dvoch ukazovateľov – pridanej hodnoty a počtu zamestnaných.

Priame zahraničné investície a niektoré ich efekty pre regióny

Vychádzajúc z Devízového zákona (Zákon NR SR č. 202/1995 Z.z.), priame zahraničné investície môžeme chápať ako vynaloženie peňažných, či iných prostriedkov na založenie, získanie, príp. rozšírenie ekonomických vzťahov tuzemca na podnikaní v zahraničí, a tiež, a v našom prípade predovšetkým, cudzozemca na podnikaní v tuzemsku. Sú to v podstate investície, ktoré investorovi zabezpečujú určitý podiel na vlastníctve danej firmy, taktiež mu dovoľujú účinne kontrolovať chod firmy (Táncošová, J., Slaný, A., 2004).

Význam zahraničných investícií pre rozvoj regiónu však nespočíva iba vo vynaložení finančných prostriedkov, ale hlavne v transfere nových, modernejších technológií, inováciách, poznatkoch, a pod. Zároveň možno hovoriť o významnom pozitívnom efekte na zamestnanosť, a to nielen tvorbou pracovných miest, ale aj požiadavkou na kvalitatívnu úroveň pracovníkov.

Ako tvrdí Klas, A. (2005), práve ľudský kapitál zohráva kľúčovú úlohu v technologickom rozvoji, a to vďaka vedeckovýskumnej činnosti. V závislosti od nej je totiž krajina viac schopná absorbovať transferované technológie. V prípade Slovenska, pokiaľ je naším záujmom zvyšovať podiel technologicky náročných výrob, možno v poslednom období hovoriť o pokroku v tejto oblasti. Podľa štúdie Sabola, T., Hoškovej, A. (2004) je síce identifikovateľná vtedy nie príliš uspokojivá situácia - najmohutnejší prílev priamych zahraničných investícií bol do priemyslu so stredne nižšou úrovňou technológií a podiel vysoko technologických zahraničných investícií na celkových investíciách SR predstavoval iba 11,6 % – avšak v poslednom období možno badať významné investície predovšetkým do vysokých technológií v elektrotechnickom priemysle, ktoré tento stav v istej miere pozitívne zmenili.

V tejto súvislosti je však dôležité pripomenúť, že bez dostatočných investícií do vzdelanostnej úrovne ľudského kapitálu nie je možné držať krok s úspešnými a vyspelými trhovými ekonomikami. (Acs, Z. J., O’Gorman, C., Szerb, L., Terjesen, S., 2007) Ako totiž poznamenáva Klas, A. (2005), žiadna krajina nie je schopná kompenzovať svoj nízky znalostný potenciál inými investíciami.

Inovačná schopnosť môže pre firmy znamenať dôležitú komparatívnu výhodu. Viturka, M. (2006) považuje za kľúčové faktory efektivity inovácií predovšetkým zavedenie podstatných cieľov a optimálne načasovanie a koordináciu inovačnej politiky s inými politikami. Úspešná inovačná politi-

ka súvisí s transferom moderných technológií, dôležité je tiež uvažovať o podpore intenzívnych a efektívnych vzťahov medzi vedeckými inštitúciami a firmami z pohľadu dlhodobej realizácie inovačných aktivít. Praktické konzekvencie možno vidieť na príklade Českej republiky (Kunc, J., Klapka, P., Frantál, B., 2008), pričom najúspešnejšie regióny sú práve tie, ktoré majú dostatočný vedomostný a vedecký potenciál, taktiež zdravé a flexibilné inováčné prostredie a pod.

Význam zahraničných investícií pre odvetvie elektrotechnického priemyslu

Je nepopierateľné, že v prostredí slovenskej ekonomiky takisto nastali zmeny v priestorovej organizácii ekonomických aktivít. V období socializmu, kedy boli podniky takmer výlučne štátne, platili iné priestorové vzorce. Podniky sa podľa rozličných aktivít sústredili najmä do oblasti Bratislavy, Trnavy, Považia, Žiliny (Mládek, J., 1990). Vývojom a súčasným stavom v sledovanom odvetví priemyslu sa zaoberal Kulla, M. (2008). V súčasnosti možno hovoriť o dôležitom význame podnikov so zahraničným kapitálom. Vďaka investičnej politike štátu sa dostáva popri automobilovom priemysle do popredia aj elektrotechnický priemysel. Podľa odvetvovej analýzy spracovanej Trend Analyses (2008b) ešte v 90-tych rokoch odvetvie čelilo existenčným problémom, a to kvôli strate trhov po ukončení spolupráce krajín RVHP. Dynamický rast tohto odvetvia bol zaznamenaný vďaka príchodu zahraničného kapitálu, ktorý v súčasnosti tvorí 80,8 % celkového kapitálu odvetvia (vyjadreného základným imaním evidovaným pri zápise spoločnosti do Obchodného registra SR).

Dynamika rastu elektrotechnického priemyslu neustále akceleruje. Dôkazom toho je vývoj dvoch indikátorov, ktoré sú pre rozvoj regiónov najdôležitejšie, a to zamestnanosť (resp. tvorba pracovných miest) a pridaná hodnota.

Neustále zvyšovanie pridanej hodnoty je a v budúcnosti zrejme bude spôsobené výrobou LC panelov, ktoré predstavujú hlavnú časť hodnoty televízora, v podnikoch priamo na Slovensku (Trend Analyses, 2008b). Medzi takéto podniky možno zaradiť napr. Samsung Electronics LCD Slovakia vo Voderadoch pri Trnave, ktorý spustil svoju prevádzku v januári 2008. V súvislosti so zavádzaním vysoko sofistikovaných výrobných postupov klesá potreba manuálnej práce. Na Slovensku však v rámci elektrotechnického priemyslu aj naďalej funguje a rozširuje výrobu dostatočné množstvo firiem, ktoré potrebujú kvalitnú pracovnú silu. V posledných rokoch sa o zvyšovanie zamestnanosti zaslúžili zahraničné investície firiem Sony a Samsung, no najmä rôzni výrobcovia káblových zväzkov, ktorí naďalej patria k najväčším zamestnávateľom v odvetví a celkovo zamestnávajú cca 20 tis. ľudí (Trend Analyses, 2008b).

Úspešnosť a koncentrácia elektrotechnických firiem na Slovensku

Pri detailnejšom skúmaní spomínaných dvoch ukazovateľov bola použitá odvetvová databáza elektrotechnického priemyslu (Trend Analyses, 2008a), ktorá eviduje 151 firiem s 20 a viac zamestnancami pôsobiacich v elektrotechnickom priemysle, pričom údaje o pridanej hodnote za rok 2007 poskytlo 60 firiem a údaje o zamestnanosti 41 firiem (pričom databáza eviduje interných zamestnancov). Vychádzajúc z týchto údajov, 25 firiem vykázalo za rok 2007 pridanú hodnotu vo výške viac ako 250 mil. Sk. Pri sledovaní zamestnanosti bola stanovená hranica 500 zamestnancov, ktorú spĺňalo 24 firiem, dodatočne preto bola do skúmania zaradená aj firma Avex Production, s.r.o., Dolný Kubín, ktorá zamestnáva 499 pracovníkov. Vzhľadom na sledovanie významu týchto ukazovateľov a dôležitosti postavenia firiem v rámci regiónu sme zlúčili údaje firiem s rovnakým sídlom.

Možno skonštatovať, že väčšina najúspešnejších firiem sa nachádza na západe Slovenska (*Mapa 1*). Podľa očakávania, najväčší pozitívny vplyv a postavenie v rámci regiónu majú firmy so zahraničným kapitálom v mestách Galanta (Samsung Electronics Slovakia, s.r.o.) a Nitra (Sony Slovakia, s.r.o. a SE Bordnetze – Slovakia, s.r.o.). Samsung zamestnáva v Galante 2569 pracovníkov a vytvára pridanú hodnotu vo výške 5,9 mld. Sk. Nitrianske firmy spoločne zamestnávajú 5378 pracovníkov. V prípade Nitry je však nutné spomenúť, že údaje o pridanej hodnote (940 mil. Sk) sú značne skreslené absenciou uvedenia hodnoty za rok 2007 firmou Sony Slovakia, ktorá v minulých rokoch štandardne dosahovala pridanú hodnotu vo výške nad 500 mil. Sk.

Okrem týchto dvoch miest je pozoruhodný vplyv elektrotechnického priemyslu na oblasť stredného Považia. V rámci tejto oblasti možno identifikovať dve silné koncentrácie firiem. Prvou sú firmy pôsobiace v Trenčíne, Novej Dubnici a Dubnici nad Váhom, druhou firmy v okolí Nového Mesta nad Váhom, Piešťan a Starej Turej. Dominantné postavenie firma Leoni Autokabel Slovakia, s.r.o., Trenčín,

ktorá vyrába káblové zostavy pre automobilový priemysel. Firma zamestnávala v sledovanom období 3409 pracovníkov, čo je najviac spomedzi jednotlivých elektrotechnických firiem. Tento nemecký investor má svoje firmy etablované aj v Novej Dubnici (Leoni Slovakia, s.r.o.) a v Starej Turej (Leoni Cable Slovakia, s.r.o.). Ďalšia silná medzinárodná spoločnosť, Emerson, pôsobí v Novom Meste nad Váhom. Najúspešnejšou firmou spomínanej spoločnosti je Emerson Electric Slovakia, s.r.o, ktorá je jedným z najväčších výrobcov elektromotorov pre bielu techniku v strednej Európe. Spoločne tieto dve firmy spoločnosti Emerson zamestnávajú viac ako 2000 pracovníkov a vytvárajú pridanú hodnotu vo výške cca. 1,3 mld. Sk. V tejto oblasti ešte významne pôsobia firmy TRW Steering Systems Slovakia, s.r.o., so sídlom v Novom Meste nad Váhom, ON Semiconductor Slovakia, a.s., so sídlom v Piešťanoch a Semikron, s.r.o., so sídlom vo Vrbovom. V neposlednom rade treba spomenúť aj firmy sídlíce v ostatných regiónoch západného Slovenska, najmä firmy v Senici (Delphi Slovensko, s.r.o.) a Kolárove (Kromberg & Schubert, s.r.o.).

Na ostatnom území Slovenska nemožno hovoriť v pravom zmysle o silných koncentráciách elektrotechnického priemyslu, napriek tomu však majú firmy v danej oblasti dôležité postavenie. Na Orave sa nachádzajú dve firmy, a to Panasonic Electronic Devices Slovakia, s.r.o. v Trstenej a Avex Production, s.r.o. v Dolnom Kubíne. Spolu zamestnávajú takmer 1900 pracovníkov a vytvárajú pridanú hodnotu vo výške cca. 850 mil. Sk. Na východnom Slovensku dosahujú v sledovaných ukazovateľoch významné postavenie predovšetkým firmy v Michalovciach a Krompachoch. Firma BSH Drives and Pumps, s.r.o, sídliaca v Michalovciach, vykazuje piatu najvyššiu pridanú hodnotu za rok 2007 vo výške cca. 889 mil. Sk, a to vďaka produkcii elektromotorov pre práčky, sušičky a umývačky riadu. Významnejšou z hľadiska tvorby pracovných miest v Michalovciach je však firma Yazaki Wiring Technologies Slovakia, s.r.o., ktorá zamestnáva 2002 pracovníkov a je šiestou najúspešnejšou firmou v sledovanom ukazovateli. Veľmi úspešnou firmou za rok 2007 v oboch ukazovateľoch je Panasonic AVC Networks Slovakia, s.r.o., Krompachy. Firma vytvorila pridanú hodnotu vo výške takmer 2,5 mld. Sk, vďaka čomu je v rámci tohto ukazovateľa druhá najúspešnejšia hneď po Samsungu v Galante. Spolu s firmou SEZ Krompachy, a.s. zamestnávajú cca. 1900 pracovníkov, čo je pre región Spiš s vysokou mierou nezamestnanosti mimoriadne významné.

Vzhľadom k predchádzajúcim zisteniam je možné potvrdiť jeden dôležitý fakt. Priame zahraničné investície majú veľký význam pre úspešnosť pôsobenia elektrotechnických firiem na Slovensku. Takmer všetky nami spomenuté firmy sú firmami so zahraničnou účasťou. Pokiaľ vstup zahraničného investora posudzujeme podľa jeho účasti na základnom imaní spoločnosti vyjadrenej zápisom do Obchodného registra SR, potom za najúspešnejšiu slovenskú firmu z hľadiska výšky pridanej hodnoty možno považovať PPA Controll, a.s., Bratislava (11.miesto – 579 mil. Sk), a z hľadiska zamestnanosti tento status môžeme prisúdiť SEZ Krompachy, a.s. (18. miesto – 714 zamestnancov).

Ak uvažujeme o všetkých existujúcich elektrotechnických firmách uvedených v databáze Trend Analyses (2008a), potom možno skonštatovať, že priestorové rozmiestnenie elektrotechnických firiem sa v porovnaní s rozmiestnením najúspešnejších firiem veľmi nelíši. Priestorové rozmiestnenie elektrotechnických firiem na Slovensku je nerovnomerné, významné sú firmy v mestách Nitra a Galanta, väčšie koncentrácie sú v oblasti miest Piešťany - Nové Mesto nad Váhom - Stará Turá, Trenčín - Nová Dubnica - Dubnica nad Váhom a pochopiteľne v hlavnom meste Bratislava (*Mapa 2*).

Záver

Zahraničný kapitál má pre slovenské firmy veľký význam. Prispieva k pozdvihnutiu slovenskej ekonomiky a prináša rôzne, najmä pozitívne efekty pre regióny. Stál aj za dynamickým rastom elektrotechnického priemyslu, ktorý sa v 90-tych rokoch ocitol v existenčných problémoch po rozpade RVHP. Svojím podielom na vlastníctve firiem (viac ako 80 %), ako aj úspešnosťou firiem v produkcii pridanej hodnoty a tvorbe pracovných miest, potvrdzuje zahraničný kapitál význam pre elektrotechnický priemysel, ako aj prínos pre napredovanie slovenskej ekonomiky.

Tab.1. Top 25 najúspešnejších elektrotechnických firiem v SR podľa výšky pridanej hodnoty (2007)

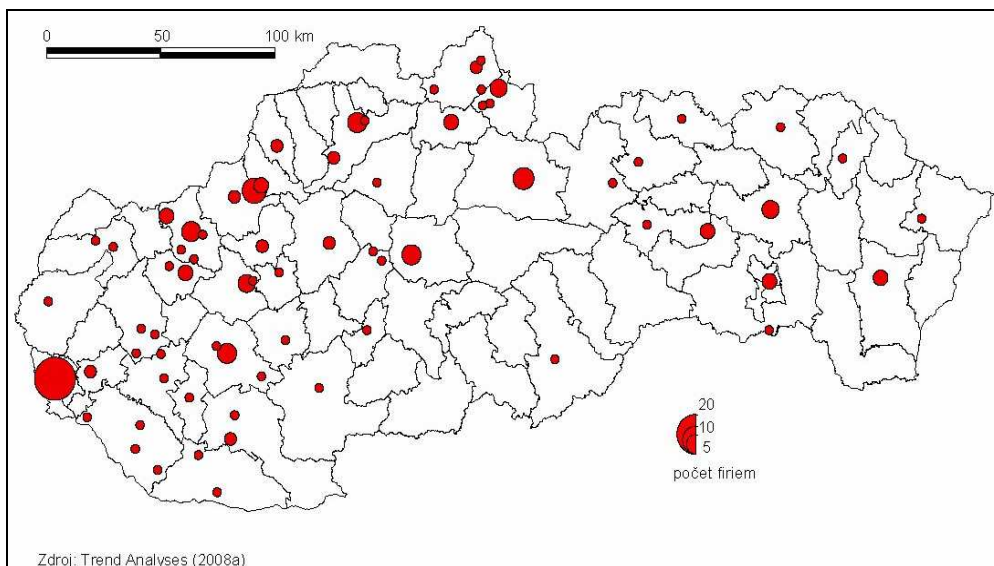
Poradie	FIRMA	PRIDANÁ HODNOTA (tis.Sk)
1.	Samsung Electronics Slovakia, s.r.o., Galanta	5 929 948
2.	Panasonic AVC Networks Slovakia, s.r.o., Krompachy	2 459 246
3.	Leoni Autokabel Slovakia, s.r.o., Trenčín	1 202 722
4.	SE Bordnetze – Slovakia, s.r.o., Nitra	940 227
5.	BSH Drives and Pumps, s.r.o, Michalovce	889 475
6.	Emerson Electric Slovakia, s.r.o., Nové Mesto nad Váhom	742 874
7.	Kromberg & Schubert, s.r.o., Kolárovo	705 912
8.	Panasonic Electronic Devices Slovakia, s.r.o., Trstená	665 471
9.	Delphi Slovensko, s.r.o., Senica	591 033
10.	Emerson, a.s., Nové Mesto nad Váhom	584 011
11.	PPA Controll, a.s., Bratislava	579 131
12.	ON Semiconductor Slovakia, a.s., Piešťany	563 466
13.	Elster, s.r.o., Stará Turá	534 781
14.	Molex Slovakia, a.s., Kechnec	511 015
15.	Semikron, s.r.o., Vrbové	427 888
16.	Vacuumschmelze, s.r.o., Horná Streda	422 395
17.	SEWS Slovakia, s.r.o., Topoľčany	370 978
18.	PPA Energo, s.r.o., Bratislava	354 598
19.	ABB, s.r.o., Bratislava	353 424
20.	TRW Steering Systems Slovakia, s.r.o., Nové Mesto nad Váhom	340 900
21.	Yazaki Slovakia, s.r.o., Prievidza	315 839
22.	Yazaki Wiring Technologies Slovakia, s.r.o., Michalovce	292 990
23.	Tesla Stropkov, a.s., Stropkov	277 366
24.	Leoni Slovakia, s.r.o., Nová Dubnica	262 764
25.	EVPÚ, a.s., Nová Dubnica	262 511

Zdroj: Trend Analyses (2008a)

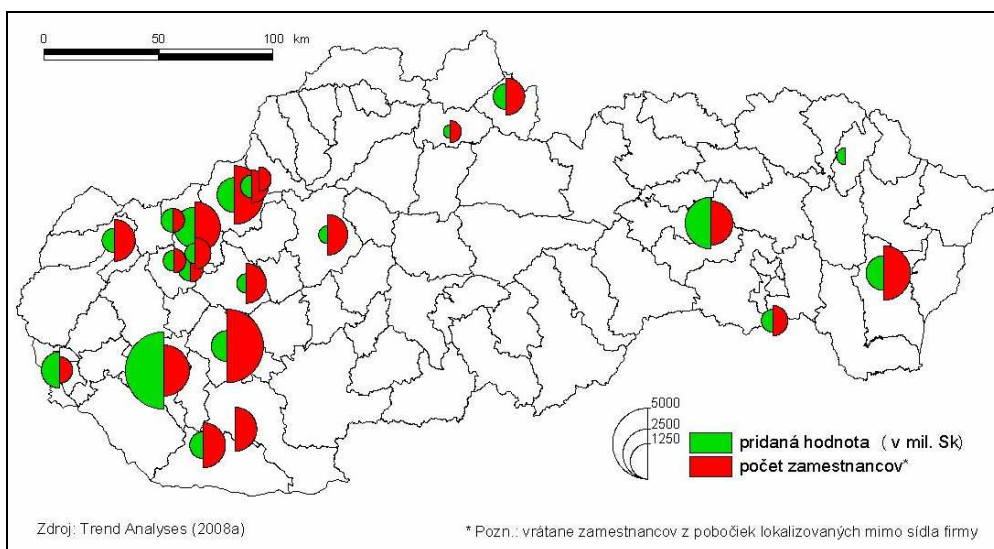
Tab.2. Top 25 najúspešnejších elektrotechnických firiem v SR podľa počtu zamestnancov (2007)

Poradie	FIRMA	POČET ZAMESTNANCOV
1.	Leoni Autokabel Slovakia, s.r.o., Trenčín	3 409
2.	SE Bordnetze – Slovakia, s.r.o., Nitra	2 693
3.	Sony Slovakia, s.r.o., Nitra	2 685
4.	Samsung Electronics Slovakia, s.r.o., Galanta	2 569
5.	Kromberg & Schubert, s.r.o., Kolárovo	2 023
6.	Yazaki Wiring Technologies Slovakia, s.r.o., Michalovce	2 002
7.	Osram Slovakia, a.s., Nové Zámky	1 917
8.	Delphi Slovensko, s.r.o., Senica	1 743
9.	Yazaki Slovakia, s.r.o., Prievidza	1 624
10.	SEWS Slovakia, s.r.o., Topoľčany	1 571
11.	Panasonic Electronic Devices Slovakia, s.r.o., Trstená	1 380
12.	Emerson, a.s., Nové Mesto nad Váhom	1 215
13.	Panasonic AVC Networks Slovakia, s.r.o., Krompachy	1 205
14.	Vacuumschmelze, s.r.o., Horná Streda	979
15.	BSH Drives and Pumps, s.r.o, Michalovce	963
16.	Emerson Electric Slovakia, s.r.o., Nové Mesto nad Váhom	944
17.	Molex Slovakia, a.s., Kechnec	919
18.	SEZ Krompachy, a.s., Krompachy	714
19.	Leoni Slovakia, s.r.o., Nová Dubnica	685
20.	ON Semiconductor Slovakia, a.s., Piešťany	669
21.	Delta Electronics (Slovakia), s.r.o., Dubnica nad Váhom	605
22.	Semikron, s.r.o., Vrbové	596
23.	Leoni Cable Slovakia, s.r.o., Stará Turá	562
24.	PPA Controll, a.s., Bratislava	513
25.	Avex Production, s.r.o., Dolný Kubín	499

Zdroj: Trend Analyses (2008a)

Mapa 1. TOP 25 firiem elektrotechnického priemyslu na Slovensku v roku 2007
(podľa pridanej hodnoty a počtu zamestnancov)

Mapa 2. Priestorové rozmiestnenie firiem elektrotechnického priemyslu na Slovensku v r. 2007

Literatúra

- ACS, Z. J., O'GORMAN, C., SZERB, L., TERJESEN, S., 2007: Could the Irish miracle be repeated in Hungary? In: *Small Business Economics*, Springer, 28, 123–142.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., 2002: *Teorie regionálního rozvoje*. Praha: Karolinum, 211s. ISBN 80-246-0384-5.
- KLAS, A., 2005: Technológia a inovácie ako základný faktor ekonomického rozvoja. *Ekonomický časopis*, 53, 6, 576–592.
- KULLA, M., 2008: Vývoj a súčasný stav elektrotechnického priemyslu na Slovensku. *Geographia Cassoviensis*, 2, 1, 88–92. ISSN 1337-6748

- KUNC, J., KLAPKA, P., FRANTÁL, B., 2008: Innovative potential in the regions of the Czech Republic – economic, societal and regional aspects. In: Geography in Czechia and Slovakia. Theory and Practice at the Onset of 21st Century. Brno: Masaryk University, 246–251.
- MLÁDEK, J., 1990: Teritoriálne priemyselné útvary Slovenska. Bratislava: Univerzita Komenského, 296 s. ISBN 80-223-0006-3.
- SABOL, T., HOŠKOVÁ, A., 2004: Priame zahraničné investície a ich vplyv na výkonnosť výrobných podnikov v Slovenskej republike. Ekonomický časopis, 52, 2, 181–195.
- TÁNCOŠOVÁ, J., SLANÝ, A., 2004: Teoretické aspekty priamych zahraničných investícií. Ekonomický časopis, 52, 1, 62–73.
- VITURKA, M., 2006: Innovative potential regional evaluation in the Czech Republic. In Proceedings International Conference on Regional and Urban Modeling. Brussels : EcoMod, 1–12.
- Trend Analyses 2008a: Databáza elektrotechnického priemyslu. Údaje na CD, interný materiál.
- Trend Analyses 2008b: Vývoj elektrotechnického priemyslu na Slovensku v roku 2007. Odvetvová analýza. 32 s.
- Zákon NR SR č. 202/1995 Z.z. Devízový zákon.

Tento príspevok vznikol s podporou vedeckého grantového projektu Univerzity Komenského č. UK/266/2008 a grantového projektu VEGA č. 111 106420 01404 V-08-061-00.

Foreign Capital in Electronic Industry in Slovakia

Peter MINARČÍK

***Summary:** Foreign direct investment is an important device of regional development. However, important is not only economic account, but also another positive effects, for example – new and modern technologies, innovations, new working opportunities etc. In Slovakia, foreign investors were adapted, except for other industrial sectors, also in electronic industry, where they deal with 80 % of their assets. If we follow positive effects on regions expressed by creation of new working opportunities and the level of value-added, we can identify several concentrations of companies in electronic industry. Besides important strategic foreign investment of Samsung in Galanta and Sony in Nitra and also 12 companies in Bratislava, there are companies in surroundings of Trenčín – Nová Dubnica – Dubnica nad Váhom, but also Piešťany – Nové Mesto nad Váhom – Stará Turá, but another companies are also important in Dolný Kubín and Trstená, Michalovce and Krompachy. Slovak companies were not situated first considering these indicators, but their importance remains undeniable.*

Adresa autora:

Mgr. Peter Minarčík
Katedra humánnej geografie a demogeografie,
Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského
Mlynská dolina, 842 15 Bratislava
minarcik@fns.uniba.sk